

Ἀπόψεις

Παγωμένες Δημοκρατίες

του Γεωργίου Οικονόμου*

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ τό όνομα του Βούλγαρου Πρωθυπουργού; Κατά πάσα πιθανότητα όχι. Μήν νοιώθετε άσχημα. Οί πλείστοι Βούλγαροι δέν τό γνωρίζουν. Πώς νά τό γνωρίζουν άφοι μέσα σέ τρία χρόνια ή Βουλγαρία διεξήγαγε έξι βουλευτικές άναμετρήσεις. Στίς τέσσερεις ή Βουλή πού προήλθε από αυτές δέν κατόρθωσε νά σχηματίσει κυβέρνηση. Στίς δύο περιπτώσεις πού έσχηματίσθη κυβέρνηση, διατηρήθηκε λιγώτερο του έτους καί έμφάνισε όλα τά λάθη ενός γάμου από συνοικέσιο. Στίς 27 Οκτωβρίου έ.έ. οί Βούλγαροι θά ψηφίσουν ξανά. Ὑπάρχουν ίσες πιθανότητες ότι θά επιλέξουν κυβέρνηση. Μέχρι τώρα τά άποτελέσματα της βουλγαρικής έκδοσης του μακρού πολιτικού covid περιλαμβάνουν: μέτρια οικονομική άνάπτυξη, χαμηλή συμμετοχή ψηφοφόρων μειούμενη διαρκώς —υπολογίζεται ότι στίς επόμενες εκλογές του Οκτωβρίου θά μειωθεί στο 30%, αύξηση του πολιτικού κυνισμού, υπέρμετρη αύξηση νέων κομμάτων διαμαρτυρίας, παράλυση της γραφειοκρατίας καί περιθωριοποίηση της Βουλγαρίας στην εύρωπαϊκή πολιτική σκηνή. Ένφ ή κατάσταση φαίνεται καταθλιπτική, ένας από τους λόγους πού πιθανόν νά μήν έχουμε άκούσει ποιος είναι ο Βούλγαρος Πρωθυπουργός είναι ότι, τουλάχιστον για την ώρα, ή χώρα κρατεί την άκρα δεξιά εκτός κυβερνήσεως, σέ αντίθεση με την Ούγγαρία καί την Σλοβενία. Έπομένως, είναι ή Βουλγαρία ένα επιτυχημένο ή ένα άποτυχημένο κράτος; Η Βουλγαρία είναι μιá «παγωμένη» Δημοκρατία. Η ύποψία είναι ότι τά πολιτικά κόμματα δέν μπορούν νά κυβερνήσουν έπειδή δέν θέλουν νά κυβερνήσουν. Για τους ψηφοφόρους τους είναι σπουδαιότερο νά είναι έμφανές με ποιούς δέν θά συνεργαστούν παρά τί θά μπορούσε νά επιτευχθεί. Τό άναπάντητο έρώτημα της βουλγαρικής πολιτικής είναι ποιος στην πραγματικότητα κυβερνά στην πράξη.

Η περίπτωση της Βουλγαρίας θά μπορούσε νά θεωρηθεί σάν ένα έξωτικό είδος άν δέν ήταν κάτι μεταδοτικό. Τά κράτη πού μπορεί νά όνομαστούν άδιέξοδες δημοκρατίες, κυβερνώνται από βραχύβιες κυβερνήσεις ή τεχνοκρατικές διοικήσεις πού έχουν εξασφαλίσει άρκετούς ψήφους για νά επιβιώνουν για ένα διάστημα χωρίς έπαρκή ύποστήριξη για νά κυβερνούν πραγματικά. Η μέθοδος αυτή είναι ή νέα τάση διακυβέρνησης στην Εύρώπη.

Η νέα γαλλική κυβέρνηση υπό τον Μισέλ Μπαρνιέ, π.χ., είναι ένα παράδειγμα. Στην Γερμανία ή κυβέρνηση πού θά εκλεγεί από τίς όμοσπονδιακές εκλογές την επόμενη χρονιά, δυνατόν νά είναι μιá παρόμοια κυβέρνηση. Καί στίς δύο αυτές περιπτώσεις, ο φόβος καταπιεστικών δεξιών κυβερνήσεων άπειλεί νά φέρει στην άρχή καταπιεστικές κεντρικές κυβερνήσεις.

Πρό δεκαετίας, ο πολιτικός έπιστήμων Μοϊσές Ναΐμ (βλ. σχετ. σημείωση) παρατήρησε ότι «ή ίσχύς δέν έχει την ίδια αξία όσο στο παρελθόν... Η ίσχύς πιό εύκολα άποκτάται, πιό δύσκολα χρησιμοποιείται καί πιό εύκολα χάνεται.» Ο φόβος του Ναΐμ ήταν ότι οί δημοκρατικές κυβερνήσεις όλισθαίνουν στην άνικανότητα.

Προσφάτως άναθεώρησε την θέση αυτή λόγω της άνόδου των άπολυταρχικών ήγετων καί των άπολυταρχικών πολιτικών πού προωθούνται σέ δημοκρατικά καθεστώτα.

“Όμως οί παράλυτες κυβερνήσεις δέν ἔχουν ἔξαφανιστεῖ. Ἐνῶ οἱ περισσότεροι πολιτικοί ἀναλυτές ἐπικεντρώνονται στίς ἐπιτυχίες τῆς σκληρῆς δεξιᾶς, διαφαίνεται ὅτι ἡ πολιτική διάσπαση ἀντί τῆς πόλωσης ἀμερικανικοῦ τύπου εἶναι ἡ πιό πιεστική τάση στίς εὐρωπαϊκές δημοκρατίες.

Τό βουλγαρικό πείραμα δέν εἶναι ὅτι εἶναι μιά χώρα βαθεία διχασμένη σέ ἀξίες ἢ πολιτικές. Μᾶλλον, εἶναι τό ἀφήγημα μιᾶς κοινωνίας πού διακατέχεται ἀπό κυνισμό καί κακοπιστία. Οἱ διαχωριστικές γραμμές μεταξύ τῶν πολιτικῶν κομμάτων εἶναι πολύ μεγάλες καί ὁ φόβος συμβιβασμοῦ πολύ μέγας, ἐπομένως οἱ πολιτικοί ὑπολογίζουν ὅτι οἱ ψηφοφόροι τούς ἀνταμείβουν γιά τό τί δέν κάνουν παρά γιά τό τί κάνουν. Ἐνῶ ἡ ἀνοδος τῆς λαϊκῆς δεξιᾶς συνήθως καταλήγει σέ ὑψηλότερα ἐκλογικά ἀποτελέσματα καί ἀνανεωμένο ἐνδιαφέρον γιά τήν πολιτική, ὁ πολωτικός κατακερματισμός τοῦ εἴδους πού βλέπουμε στήν Βουλγαρία ὁδηγεῖ σέ δημόσια ἀφύπνιση. Σέ πολωτικές δημοκρατίες ὅπως ἡ Πολωνία, ἡ Τουρκία καί οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἡ ἐκλογική ἐπιτυχία τῆς λαϊκίστικης δεξιᾶς ἔχει δώσει τό ἔναυσμα γιά στιβαρή πολιτική καί δημοκρατική κινητοποίηση. Ἀντιθέτως, στήν Βουλγαρία τό ἀποτέλεσμα τῆς πολωτικῆς διάσπασης ἔχει καταστήσει δημοφιλή τήν μή ἐνασχόληση μέ τά κοινά. Ἡ ἀπολυταρχική πλειοψηφία, διαφιλονικούμενες ἐκλογές καί ἡ ἀρπαγή τῶν δημοσίων θεσμικῶν θέσεων ἀπό τό κυβερνῶν κόμμα, εἶναι τά κύρια ἀποτελέσματα τῆς ἀκραίας πόλωσης. Κάθε ἀλλαγή κυβερνήσεως σέ μιά πολωμένη δημοκρατία εἶναι ἓνα εἶδος καθεστωτικῆς ἀλλαγῆς. Ὅμως τό κύριο ἀποτέλεσμα τοῦ θανατηφόρου κοκταίηλ τῆς πόλωσης καί τοῦ τεμαχισμοῦ τείνει νά προκαλέσει μιά βαθειά ἀπογοήτευση μέ τίς δημοκρατικές διαδικασίες.

Βλέποντάς τιν ἐκ τοῦ μακρόθεν, ἡ «βουλγαρική ἀσθένεια» μπορεῖ νά θεωρηθεῖ τό μικρότερο κακό ἂν παραβληθεῖ μέ τήν παρουσία τῆς σκληρῆς δεξιᾶς στήν κυβέρνηση. Δημιουργεῖ τήν ψευδαίσθηση, ὅτι τό κέντρο ἀκόμη κρατιέται. Ὅμως ἡ ἐτυμηγορία αὐτή ἴσως χρειαστεῖ νά ἀναθεωρηθεῖ. Ἡ κοινωνία γνωρίζει ἐνστικτωδῶς τί πρέπει νά γίνεῖ ὅταν ἓνα κόμμα ὅπως τό κόμμα τοῦ Νόμου καί τῆς Δικαιοσύνης (Law and Justice Party) ἀναλάβει τήν ἀρχή. Εἶναι ἀκόμη λιγώτερο ἐμφανές τί θά πρέπει νά πράξει ἡ κοινωνία τῶν πολιτῶν ὅταν κανείς δέν γνωρίζει τό ὄνομα τοῦ Πρωθυπουργοῦ καί δέν ὑπάρχει λόγος νά τό μάθει.

“Ὅταν ἐτέθη τό ἐρώτημα τί εἶναι πορνογραφία, ἓνας Ἀμερικανός δικαστής εἶπε τό περίφημο «θά τό γνωρίσω ὅταν τό ἰδῶ». Τό πρόβλημα τῆς Εὐρώπης εἶναι σήμερα τό ἀντίθετο. Παρ’ ὅλο πού παρουσιάζεται εὐκολο νά ὀρίσουμε τόν αὐταρχισμό, θά ἦταν προκλητικό νά προσδιορίσουμε τήν σιγανή ἀπομάκρυνση ἀπό τήν δημοκρατία, ἰδίως ὅταν συμβαίνει στήν δική μας γειτονία.

Σημ: Μοῖσές Ναῖμ: Ὁ κύριος δημοσιογράφος ἐπί διεθνῶν σχέσεων τῆς Ἑφημερίδος «El Pais», τῆς πιό ἀξιόλογης ἰσπανικῆς ἐφημερίδας παγκοσμίως. Γράφει ἐπίσης στήν New York Times, The Washington Post, the Financial Times, Newsweek, Time, Le Monde, Berliner Zeitung κ.ἄ.

*Δικηγόρος